

Kitap Tanıtımı**ALİ SELÇUK, ANŞA BACILI OCAĞI, ÇİZGİ YAYINEVİ, KONYA 2017**Aziz ALTI¹

Erciyes Üniversitesi Türk Halk Bilimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Ali SELÇUK tarafından kaleme alınan “Anşa Bacılı Ocağı” adlı kitap, 2017 yılında Çizgi Kitapevi Yayınları tarafından basılmıştır. Kitabın ilk bakışta dikkat çeken noktalarından birisi kapağıdır. Kapaakta, Anşa Bacılı Ocağına mensup, rengarenk yöresel kıyafetlere bürünmüş geleneğin temsilcisi 3 kadın karşımıza çıkmaktadır. Bu 3 kadın, kitabın adıyla örtüşmekte ve içerik hakkında bizlere bir nevi kadın temalı bir kitap olduğu hususunda ipucu vermektedir. Ekleriyle birlikte 247 sayfadan oluşan kitap, 4 bölümden meydana gelmektedir. İlk bölümde Demografik ve Tarihi Veriler Işığında Anşa Bacılı Alevilerinin Bugünü ve Dünü, ikinci bölümde Anşa Bacılı Ocağının Uluları, üçüncü bölümde Anşa Bacılıların Ritüelleri, dördüncü bölümde ise Anşa Bacılı Topluluğunda Ziyaret Ritüeli başlıkları işlenmiştir.

Yazar, inceleme sahası olarak Yozgat’ın Çekerek ilçesi ile Tokat’ın Zile ilçesinde Beydilli aşiretinin oluşturduğu ve Anşa Bacılı Ocağına mensup köyleri ele almıştır. Anşa Bacılılar, 19. Yüzyılda Alevilikte yaşanan deformasyona yani Sünnileşmeye karşı bir kadın liderin öncülüğünde başlattıkları direnişin süreç içerisinde geleneksel Alevi ocağına dönüşmüş halidir. Aslında Hubyar ocağına bağlı olan Anşa Bacılılar, 19. Yüzyılda Osmanlı Devletinin Hubyar Tekkesinin başına Nakşi şeyhleri atmasını ve Hubyarlıların, Sünni kaideleri benimsemesini kabullenmemiş ve aşiret kendi deyimiyle “Alacalaşmaya” yani Sünnileşmeye ilk olarak Veli Baba önderliğinde karşı çıkmıştır. Yeni ocağın oluşum temelleri Veli Babanın öncülüğünde atılmış olsa da Veli Babanın ölümünün ardından yerine karısı Anşa Bacı geçerek,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Munzur Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü. azizalti@hotmail.com

günümüze kadar kendi adıyla anılacak olan ocağın kurumsallaşmasını sağlamıştır. Bu şekliyle Anşa Bacı; aşiretin tanımladığı haliyle “Büyük Herif”, Sünnileştirme politikalarına direnç göstermek üzere hem Anadolu’daki diğer Alevi ocaklarına hem de merkezi otoriteye karşı bir sosyal hareketi başlatmış ve kendi ocağını kurmuş karizmatik bir liderdir. Anşa Bacı’nın kurduğu bu ocak, Kızılbaş geleneği sürdürmedeki kararlılığı ve kadın bir liderin manevi otoritesini onaylayan yapısıyla, Anadolu’daki özgün ocaklardan birisidir.

19. Yüzyılda Anşa Bacı tarafından kurumsallaştırılan bu hareket, kısa zaman içerisinde hatırı sayılır bir taraftar kitlesine ulaşmıştır. 30 bini aşkın kişiyle gönül bağı kuran Anşa Bacı, Osmanlı Devleti tarafından İslam için bir tehdit olarak algılanmış ve Devlet, bu hususun bertaraf edilmesi için gerekli müdahalesini derhal başlatmıştır. Yazarın gerek Osmanlı arşivinden temin ettiği vesikalar gerekse sahada yaptığı derinlemesine mülakatlar neticesinde ortaya koyduğu disiplinler arası çalışma ile Osmanlı Devletinin Anşa Bacılılara karşı izlediği politika gözler önüne serilmektedir. Anşa Bacı ve taliplerini sindirmek isteyen Osmanlı Devleti, Anşa Bacı hakkında olumsuz propagandalar sürdürmüştür. Merkezi otorite, toplum nazarında bunun pek bir tesiri olmadığını görmesinin ardından Anşa Bacı ile beraber 3 oğlu ve bir damadını Şam’a sürgün ederek bu hareketi bertaraf etmeye çalışmıştır. Fakat gerçekleştirilen bu sürgün, Anşa Bacının aşiret arasında daha da efsaneleşmesine yol açmıştır. Nitekim sürgün sürecinde Anşa Bacının erkek vafına bürünerek gösterdiği kerametler onun aşiret tarafından “Büyük Herif” adıyla anılmasını sağlamıştır. Sürgünden sonra yaşadığı yere geri dönen Anşa Bacı yarattığı karizmatik otoritesiyle rüştünü ispat etmiş ve taliplerinin gönüllerinde kalıcı bir yer edinmiştir. Böylece Anadolu’da kadın bir mürşidin olduğu yeni bir ocak doğmuştur.

Veli Baba ve Anşa Bacının yanı sıra kurumsallaşan bu ocağa yeni bir ulu ozan lazımdı ki bu kişi Sofuoğlu olmuştur. Sofuoğlu, Alevi ocakları arasında sadece Anşa Bacılılar tarafından ulu ozan olarak kabul görmektedir. Alevi camiası tarafından kabul gören 7 ulu ozanın haricinde Anşa Bacılıların Sofuoğlu’nu ulu ozan olarak kabul görmesi, Alevilik literatürün de dikkat çekici bir nokta olarak karşımıza çıkmaktadır. Sofuoğlu’nun yanı sıra Anşa Bacının oğlu Hasan Baba ise Sırrullah yani Allahın Sırrı olarak kabul görmüştür. Hasan Babanın gösterdiği onca keramet neticesinde Hasan Babanın efsaneleştirildiği ve günümüzde aşiret mensuplarınca Hasan Baba üzerine yemin ettikleri bilinmektedir. Böylece aşiret için yeni ocağın temel aktörleri mitleştirilerek kurumsal kimliğin oluşum aşaması tamamlanmıştır.

Yazar, kitabın ilerleyen sayfalarında Anşâ Bacılılarda doğum, ölüm, evlilik, oruç ve görgü cemi gibi ritüellere değinmiştir. Bu başlıklarda ele alınan bazı hususlar kitabın ilgi çekiciliğini ortaya koymasından bakımından önemlidir. Örneğin yolun başı olarak kabul gören Baba sülalesine mensup bir kişi öldüğünde kesinlikle onlar için öldü kelimesi kullanılmazdı. Baba sülalesinden kişilerin ölümü için göçtü, ocak mensupları için ise öldü tabiri kullanılırdı. Ocak zadelerin yeni bir bedende dünyaya tekrar gelecekleri görüşü aşiret arasında benimsenmiştir. Bu durum Alevilikteki reenkarnasyon inancının toplumdaki tezahürüdür. Yazar, Anşâ Bacılıların son yıllara kadar cenaze erkânında geleneksel kaideleri sürdürmesine rağmen şehirleşmeyle birlikte 1950’li yıllardan itibaren Sünni çevreye karşı mahcup olma kaygısından ötürü değişime ve Sünnilere benzeme yoluna gidildiğine değinmiştir. Aslında bu durum Anadolu’daki birçok Alevinin yaşamış olduğu ruh halinin benzeeridir. Nitekim Aleviler, şehirleşmeyle birlikte geleneksel Aleviliğin ritüellerini terk ederek, mahcup olma ve hor görülme duygusuyla Sünnilikteki uygulamaları kabullenip, uygulamaya başlamıştır. Yazarın, toplulukla ilgili olarak tespit ettiği dikkat çekici noktalardan bir diğeri ise Anşâ Bacılılardaki Muharrem orucunun olmama durumudur. Anşâ Bacılıları ilginç ve kendine özgü kılan bu özelliği, diğeri Alevi topluluklarından farklılık göstermektedir. Anşâ Bacılılarda Muharrem orucunun tutulmamasına rağmen İmam Hüseyin’e duyulan saygı ise diğeri bir farklı noktadır. Hakeza Anşâ Bacılılarda geleneksel Alevilikte olmazsa olmazlardan olan musahiplik kurumu ise yoktur. Tüm bu özellikleriyle Anşâ Bacılı Ocağının ele alınarak ortaya çıkarılması Anadolu Aleviliği açısından önemli bir boşluğu doldurmuştur. Anşâ Bacılı Ocağının ortaya çıkmasının ardından ocak mensuplarınca yeni bir ziyaret fenemonisi ortaya çıkmıştır. Talipler arasında ilk göze çarpan ziyaret mekânı Anşâ Bacı, Veli Baba, Hasan Baba ve Sofuoğlu’nun türbeleridir. Bunun yanı sıra Anşâ Bacılılar doğaya da kutsiyet atfetmişlerdir. Örneğin Kamışçık köyünde bulunan ulu kavak ağacına “Kavak Dede” veya “Allah Dede” ismi verilerek bu ağaçtan farklı konularda medet umulmaktadır. Bu uygulama İslam öncesi Türk topluluklarında kabul görmüş olan çeşitli tabiat unsurlarına atfedilen değerin günümüze yansımış halidir.

Alevilikte kadına ne denli önem verildiğinin en güzel örneklerinden birisi olan Anşâ Bacı ve onun sistematize ettiği Ocak hakkında kaleme alınmış bu eser, Anadolu Aleviliğinin araştırılması açısından önemli bir boşluğu doldurmuştur. Ayrıca yazar, çalışmasının sonunda bundan sonraki süreçte Anşâ Bacılı topluluğuyla ve Alevilikle alakalı yapılacak çalışmalara yönelik önerilerde bulunmaktadır. Yazarın bu tespit ve önerileri ileride gerçekleştirilecek çalışmalara kapı aralamaktadır.